

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

PHILOLOGIST

JOURNAL OF LANGUAGE, LITERARY AND CULTURAL STUDIES

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

IV/2011

УНУТРАШЊА СТРУКТУРА КАТЕГОРИЈЕ ДЕЛОВИ КУЋЕ

Апстракт: У раду се представљају резултати анкете спроведене међу 211 говорника српског језика у којој је испитивана унутрашња структура категорије ДЕЛОВИ КУЋЕ. Организација чланова унутар посматране категорије представљена је у виду две ранг-листе сачињене на основу учесталости и редоследа у навођењу назива за делове куће. Као најбољи представници категорије показали су сегментални делови грађевине, како структурни, тако и просторни.

Кључне речи: Теорија прототипа, категорија, унутрашња структура, делови куће, однос део–целина.

Према савременој теорији категоризације, тзв. *теорији прототипа*, човеково поимање света није неки произвољно сегментован континуум, већ се категорије стварају око „средишњих тачака“ који постају „когнитивни прототипи“ за целу категорију (Žic-Fuchs 1990: 98–99; в. Rosch 1977: 1–3). Појам прототипа, који, глобално узевши, подразумева скуп (за дату категорију) *најтипичнијих* перцептивних, културних, искуствених и других елемената (Žic-Fuchs 1990: 103), углавном се схвата на два начина. Према једном схватању, прототип неке категорије је, у ствари, њен најбољи представник, или више њих. У том случају, рецимо, као прототип категорије ВОЋЕ сматрала би се ЈАБУКА у српској (в. Dilpać 2007: 148), те ПОМОРАНЦА у америчкој култури (в. Rosch 1975: 229). Према другом схватању, којег заступа и Елинор Рош, амерички когнитивни прихолог и један од зачетника теорије прототипа, прототип је апстрактни ентитет, тј. ментална представа или схема концептуалног језгра дате категорије, што значи да се ниједан одређен, па ни најбољи представник категорије *не* може сматрати њеним прототипом већ само *примером* прототипа (Taylor 1995: 59).

Било да је схваћен на један или други начин, прототип увек има недвосмислену функцију у процесу категоризације — он служи као нека врста (когнитивне) референтне тачке која говорнику омогућава да у различитим ситуацијама препозна оно што је за дату категорију типично или нетипично, као и оно што је непотпуно или оштећено, нпр. растављене или сломљене столице или пак птице без једног или оба крила (Taylor 1995: 60; Aitchison 2003: 57; Prčić 1997: 49). Категоризација према прототипу обавља се, дакле, на основу уочених додирних тачака са унапред постављеним стандардом или „идеалом“, при чему се овде суштина не налази у истоветности и потпуном поклапању обележја или својстава (посматраног ентитета и прототипа), већ је тежиште стављено на *сличност* и делимично поклапање тих обележја — наравно, што је број заједничких обележја већи, посматрани ентитет је ближи прототипу и обрнуто (Prčić 1997: 48–49).¹

¹ Другим речима, припадност једној категорији не одређује се по принципу ‘да–не’ (одн. неки ентитет *јесте* члан категорије, јер *поседује* сва обележја прототипа, или *није* члан категорије, јер *не поседује* макар и само једно од тих обележја) већ по принципу ‘више–мање’ (одн. неки ентитет је или (*нај*)бољи члан категорије

Предвиђен статус градијентног припадања некој категорији указује и на висок степен њене „унутрашње структуре“. „Унутрашња структура“ подразумева следеће: „категије се састоје од ‘језгра значења’ којег чине ‘најјаснији случајеви’ (најбољи примери) категорије, ‘окружени’ осталим члановима чија сличност са тим језгром значења постепено опада“ (Rosch 1973: 112).² И док се у језгру неке категорије, дакле, налазе најтипичнији њени представници, одн. егземплари који са њеним прототипом деле највећи број обележја, на самој периферији „дозвољено“ је присуство и оних егземплара чија би се припадност датој категорији могла лако довести у питање имајући у виду њихову изразиту нетипичност, одн. врло мали број заједничких обележја, нпр. ПИНГВИН у категорији ПТИЦЕ (Ungerer & Schmid 1996: 36). Истовремено, док чланови из језгра једне категорије деле најмањи број обележја са члановима суседних категорија, периферни чланови могу имати и по неколико таквих обележја, због чега теорија прототипа постулира и немогућност прецизног повлачења граница између категорија, које се у стварности преклапају (Ungerer & Schmid 1996: 36).

Полазећи од наведених поставки теорије прототипа и следећи један од поступака Елинор Рош, аутор овог рада је у анкети са 211 испитаника, говорника

јер поседује (нај)више заједничких обележја са прототипом или лош(ији) члан категорије јер има (нај)мање таквих обележја).

- 2 Таква организација чланова унутар једне категорије схематски се може приказати помоћу концентричних кругова или концентричних квадрата у чијем се центру, наравно, налази прототип док су остали чланови распоређени тако да се поступно удаљавају од њега. Њихов оделит приказ, међутим, треба схватити привидним јер су у стварности прелазни међу појединим члановима категорије сасвим благи. Примере таквих схематизација за категорију ПТИЦЕ дају Ејчисон (2003: 56) и Прћић (1997: 48).

српског језика, испитивао унутрашњу структуру категорије ДЕЛОВИ КУЋЕ. Анкета је одржана у априлу/мају 2009. године на Филозофском и Медицинском факултету у Косовској Митровици, а испитаници су били већином студенти и мањим делом чланови особља поменутих факултета.

Поред утврђивања организације чланова унутар посматране категорије, анкета је имала за циљ да покаже и које се *уопште* врсте ентитета могу сматрати деловима куће. Разлог томе био је изразито практичне природе — добијени резултати послужиће као помоћ у разрешењу дилеме с којом се аутор овог рада суочио приликом одабира грађе за једно шире испитивање лексичко-семантичке групе *кућа* и *њени делови* у српском и енглеском језику, а која се, пре свега, односи на следеће: да ли се међу називе за делове куће осим оних који означавају делове самог грађевинског објекта могу оправдано уврстити и називи за материјале од којих се овај објекат прави, и/или називи за предмете који се налазе у њему, и/или називи за ентитете који се налазе око њега. Ову дилему изазвао је, дакле, доста широк семантички опсег и речи *део*, и речи *кућа*, али су томе значајно допринеле и немале разлике које међу теоретичарима постоје када је реч о тумачењу самих појмова ‘део’ и ‘целина’ и дефинисању односа део–целина (в. нпр. Chaffin & Herrmann 2009; Croft & Cruse 2004: 141–163; Cruse 1995: 157–180; Cruse 2004: 150–154; Gerstl & Pribbenow 1995; Iris, Litowitz & Evens 2009; Lyons 1977: 311–317; Miller 1990; Murphy 2003: 230–236; Winston, Chaffin & Herrmann 1987). Како у том погледу ни лексикографске дефиниције назива за (евентуалне) делове куће обично не пружају довољну помоћ, одабир грађе за поменуто истраживање морао би се у многим случајевима базирајући једино на субјективном (неретко, и само интуитивном) гледишту истражи-

вача. За ту фазу истраживања, стога, резултати ове анкете, уз резултате исте анкете са говорницима енглеског језика, послужиће као *објективнији* оријентир.

Сходно и овако постављеном циљу, за поступак у спровођењу анкете није одабран онај који је Елинор Рош (1975) применила у свом испитивању типичности чланова неколико категорија пошто се у таквој врсти анкете типичност оцењује на већ припремљеној листи чланова, што, опет, подразумева субјективност истраживача. За ово испитивање, зато, одабран је други поступак, такође, заснован на полазишту, али и експерименталној потврди Елинор Рош (1973; 1975) да назив категорије увек активира њене типичне и дезактивира њене периферне чланове, те да између степена типичности чланова, с једне, и учесталости и редоследа у навођењу њихових назива, с друге стране, постоји знатна подударност. То значи да ће на стимулус *делови куће* испитаници као прве асоцијације имати управо типичне делове куће и да ће њихове називе на својим листама наводити међу првима.

Примењени поступак био је веома једноставан — испитаници су добили задатак да за време од три минута након изреченог назива категорије напишу што већи број назива за њене чланове. Нагласак на квантитету назива уз ограничење времена на свега три минута имао је за сврху да испитанике подстакне на што брже исписивање назива, одн. да они, у брзини и без много размишљања, на самом почетку наведу управо оне називе за делове куће који су им први па(да)ли на памет. Истовремено, додељено време било је довољно за навођење и једног броја назива за делове куће којих су се испитаници сетили тек касније.

Овај поступак је из практичних разлога спровођен искључиво међу мањим бројем испитаника у датом тренутку, и отуда у више наврата, пошто су за

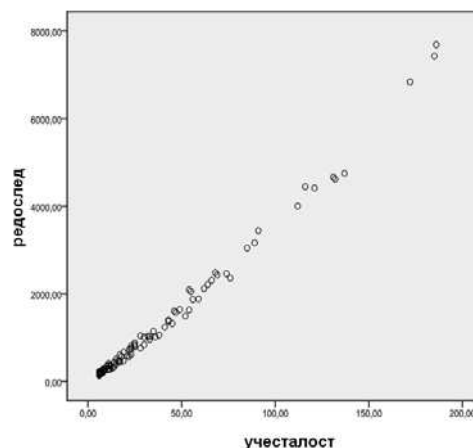
време непосредно након обављеног задатка и прегледа добијених одговора били предвиђени и појединачни разговори са испитаницима у којима је истраживач отклањао сваку могућност различитог тумачења синонимичних и/или полисемичних назива. Тиме је, на пример, утврђено да испитаници праве разлику између ентитета означених називима *предсобље* и *ходник*; *кров* и *кровна конструкција*; *таван* и *поткровље*; *надстрешница* и *стреја*; *ролетне*, *жалузине* и *венецијанери*; *тераса*, *балкон* и *лођа*; *веранда* и *трем*; и др., да синонимима сматрају следеће парове назива: *димљак* и *оцак*; *плафон* и *таваница*; *под* и *патос*; *дневна соба* и *дневни боравак*; *шпајз* и *остава*; *плакар* и *гардеробер*; *лавабо* и *умиваоник*; *чесма* и *славина*, потом да реч *вода* користе или као синоним за *водоводне инсталације* или пак као назив за течност (која, између осталог, служи и за справљање малтера или бетона), док реч *фасада* тумаче само у значењу „предња страна, одн. лице куће“ а не и у значењу „облога (обично спољних) зидова куће“. Сваки назив из прве групе је, зато, у фази припреме одговора за статистичку обраду третиран као засебна одредница, други су сврстани под исте одреднице, док је *вода* сходно приписаном значењу своје место нашла или под одредницом ВОДОВОДНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ или под одредницом ВОДА. Поред поменутих, као засебне одреднице третиран су и сви називи који означавају категорије са различитих нивоа категоризације, одн. сви хипероними и хипоними, нпр. *зид* – *преградни зид*; *прозор* – *кровни прозор*; *греда* – *носећа греда*; *соба* – *дневна соба* / *спаваћа соба* / *радна соба* / *дечија соба*; *просторија* – *соба* / *кухиња* / *трпезарија* / *купатило*; *намештај* – *сто* / *столица* / *кревет* / *ормар* итд. Укупан број назива наведених у анкети износио је 270, укључујући и синонине, при чему је најмањи број наведених назива на листи био 7 (код

једног испитаника), а највећи 44 (такође, код једног испитаника); у просеку, испитаници су навели по 20 назива.

Одговори испитаника статистички су обрађивани на два начина — према учесталости и према редоследу у навођењу назива. Сума за учесталост сваког назива (Σ_1) изједначена је са укупним бројем испитаника који су тај назив навели на својој листи, без обзира на његов ранг, нпр. учесталост назива *кров* износи $\Sigma_1=186$, што значи да је тај назив навело 186 испитаника. На основу Σ_1 сачињена је ранг-листа делова куће приказана у табели 1. Сума за редослед у навођењу (Σ_2) израчуната је, такође, за сваки назив и то на следећи начин. Прво је утврђено колико пута је дати назив наведен на листама као први, затим као други, потом као трећи итд., нпр. *кров* је као први назив наведен 78 пута, као други 24 пута, као трећи 17 пута итд. Након тога, сваком рангу је додељена одговарајућа вредност (пондер): првом месту додељена је највећа вредност, одн. пондер 44 (као највећи број наведених назива по испитанику), другом месту пондер 43, трећем 42, и тако редом до последњег, 44. места којем је додељена најмања вредност, тј. пондер 1. На крају, сума Σ_2 израчуната је према формули: $\Sigma_2 = K_{1_} * 44 + K_{2_} * 43 + K_{3_} * 42 + \dots + K_{42_} * 3 + K_{43_} * 2 + K_{44_}$, нпр. Σ_2 (*кров*) = $78 * 44 + 24 * 43 + 17 * 42 + \dots + 0 * 3 + 0 * 2 + 0 * 1 = 7686$. На основу Σ_2 сачињена је друга ранг-листа делова куће која је приказана у табели 2.

Иако се поређењем добијених ранг-листа лако може уочити знатно поклапање у редоследу одредница, готово ап-

солутна подударност између учесталости и редоследа у навођењу назива потврђена је и статистички (в. дијаграм) — Пирсонов коефицијент корелације износи 0,995. Како, према Елинор Рош, знатна подударност постоји и између степена типичности чланова једне категорије и учесталости и редоследа у

навођењу њихових назива, наведене ранг-листе могу се видети и као приказ унутрашње структуре категорије ДЕЛОВИ КУЋЕ у којој су чланови рангирани по скали опадајуће типичности. Овај приказ, међутим, не треба схватити као коначан и неподложен модификацијама пошто се у теорији прототипа ни не тврди да је садржај унутрашње структуре семантичких категорија универзалан за све припаднике исте културе. Ипак, врло је вероватно да би се и у другачијем узорку од овог са 211 испитаника могла установити значајна подударност када су у питању добри представници посматране категорије.

ТАБЕЛА 1. Ранг-листа делова куће према учесталости навођења њихових назива (Σ_1)			ТАБЕЛА 2. Ранг-листа делова куће према редоследу навођења њихових назива (Σ_2)		
Ред. број	ДЕО КУЋЕ	Σ_1	Ред. број	ДЕО КУЋЕ	Σ_2
1.	КРОВ	186	1.	КРОВ	7686
2.	ПРОЗОРИ	185	2.	ПРОЗОРИ	7427

Бранислава Дилпарић

3.	ВРАТА	172	3.	ВРАТА	6836
4.	ТЕРАСА	137	4.	ТЕРАСА	4749
5.	СТЕПЕНИЦЕ	132	5.	КУПАТИЛО	4660
6.	КУПАТИЛО	131	6.	СТЕПЕНИЦЕ	4619
7.	ДИМЊАК / ОЦАК	121	7.	ЗИДОВИ	4444
8.	ЗИДОВИ	116	8.	ДИМЊАК / ОЦАК	4417
9.	КУХИЊА	112	9.	КУХИЊА	4004
10.	СОБЕ	91	10.	СОБЕ	3439
11.	ПОДРУМ	89	11.	ПОДРУМ	3161
12.	ДНЕВНА СОБА / ДНЕВНИ БОРАВАК	85	12.	ДНЕВНА СОБА / ДНЕВНИ БОРАВАК	3043
13.	ШПАЈЗ / ОСТАВА	76	13.	ЦРЕП	2480
14.	ХОДНИК	74	14.	ХОДНИК	2458
15.	СПАВАЋА СОБА	69	15.	СПАВАЋА СОБА	2429
16.	ЦРЕП	68	16.	ШПАЈЗ / ОСТАВА	2357
17.	ОЛУК	66	17.	ОЛУК	2307
18.	КРЕВЕТ	64	18.	КРЕВЕТ	2214
19.	СТО	62	19.	СТО	2117
20.	СТОЛИЦЕ	59	20.	ТЕМЕЉ	2093
21.	ПОТКРОВЉЕ	56	21.	ЦИГЛА	2050
22.	ЦИГЛА	55	22.	СТОЛИЦЕ	1880
23.	ТЕЛЕВИЗОР ³ ТЕМЕЉ	54	23.	ПОТКРОВЉЕ	1866
25.	ТЕПИХ	52	24.	ТАВАН	1642
26.	ТАВАН	49	25.	ТЕЛЕВИЗОР	1630
27.	ПЛАФОН / ТАВАНИЦА	47	26.	ПОД / ПАТОС	1603
28.	ПОД / ПАТОС	46	27.	ПЛАФОН / ТАВАНИЦА	1572
29.	ЛУСТЕР	45	28.	ТЕПИХ	1486
30.	ПАРКЕТ ПРАГ	43	29.	ПРАГ	1397
32.	(КЕРАМИЧКЕ) ПЛОЧИЦЕ	41	30.	ПАРКЕТ	1370
33.	ОРМАР	38	31.	ЛУСТЕР	1320
34.	ШПОРЕТ	36	32.	(КЕРАМИЧКЕ) ПЛОЧИЦЕ	1241
35.	ГАРАЖА	35	33.	ГАРАЖА	1146
36.	ЗАВЕСЕ КАДА	33	34.	ОРМАР	1053
38.	ОГРАДА	32	35.	БЛОКОВИ	1037
39.	СПРАТ СУДОПЕРА	30	36.	ОГРАДА	1024
41.	БЛОКОВИ ФРИЖИДЕР	28	37.	ЗАВЕСЕ	1021
43.	НАМЕШТАЈ ТРПЕЗАРИЈА ФАСАДА	25	38.	ШПОРЕТ	1013
46.	ДВОРИШТЕ ДЕЧИЈА СОБА ОГЛЕДАЛО СТУБОВИ	23	39.	СПРАТ	1011
50.	КОМПЈУТЕР ПРЕДСОБЉЕ	22	40.	КАДА	952
52.	ФОТЕЉА	21	41.	ТРПЕЗАРИЈА	876
53.	ГРЕДЕ ЛАВАБО / УМИВАОНИК	19	42.	СУДОПЕРА	836
			43.	ФАСАДА	832
			44.	СТУБОВИ	806
			45.	НАМЕШТАЈ	795
			46.	ФРИЖИДЕР	758
			47.	ДВОРИШТЕ	757
			48.	ДЕЧИЈА СОБА ПРЕДСОБЉЕ	732
			50.	ГРЕДЕ	665
			51.	ОГЛЕДАЛО	613
			52.	(БЕТОНСКА) ПЛОЧА	608
			53.	ФОТЕЉА	577
			54.	КАМИН	568

3 Када се вредности Σ_1 или Σ_2 код два или више ентитета поклапају, ентитети се у табели бележе према азбучном редоследу њихових назива.

Унутрашња структура категорије Делови куће

55.	КАМИН	18	55.	КОМПЈУТЕР	564
56.	ВЕ-ЦЕ ШОЉА (БЕТОНСКА) ПЛОЧА СЛИКЕ	17	56.	БАЛКОН	502
			57.	ЛАВАБО / УМИВАОНИК	471
			58.	ВЕ-ЦЕ ШОЉА	469
59.	СИЈАЛИЦА	16	59.	СИЈАЛИЦА	461
60.	БАЛКОН РОЛЕТНЕ	15	60.	СЛИКЕ	437
			61.	ЧЕСМА / СЛАВИНА	435
62.	ЗАМРЗИВАЧ ЧЕСМА / СЛАВИНА	14	62.	ЦЕМЕНТ	405
			63.	РОЛЕТНЕ	402
64.	ВЕШ-МАШИНА	13	64.	АРМАТУРА	366
65.	АРМАТУРА БОЈЛЕР РАДНИ СТО	12	65.	ТРЕМ	364
			66.	МАЛТЕР РАДНИ СТО	350
68.	ЕЛЕКТР. ИНСТАЛАЦИЈЕ ЛАМПА ПОЛИЦЕ РАДИЈАТОР (СОБНО) ЦВЕЋЕ ТУШ-КАБИНА ТРЕМ ЦЕМЕНТ	11	68.	БАШТА	348
			69.	ЗАМРЗИВАЧ	330
			70.	ВЕШ-МАШИНА	302
			71.	БЕТОН	291
			72.	ЛАМПА	285
			73.	РАДИЈАТОР	284
			74.	ТУШ-КАБИНА	282
76.	БАШТА МАЛТЕР	10	75.	БОЈЛЕР	279
			76.	(СОБНО) ЦВЕЋЕ	276
78.	БЕТОН ЛАМИНАТ ЦЕВИ	9	77.	ПОЛИЦЕ	274
			78.	ВЕ-ЦЕ	273
			79.	ЕЛЕКТР. ИНСТАЛАЦИЈЕ	272
81.	БРАВА ВЕ-ЦЕ ВИТРИНА ГЕЛЕНДЕРИ КАУЧ ПЛАКАР / ГАРДЕРОБЕР РАДИО СТАКЛО	8	80.	ГЕЛЕНДЕРИ	271
			81.	БРАВА	262
			82.	ЦЕВИ	261
			83.	СТАКЛО	258
			84.	ЛАМИНАТ	251
			85.	РАДИО	245
			86.	КАУЧ	241
			87.	ТЕЛЕФОН	230
89.	КАПИЈА КВАКА РАДНА СОБА РЕГАЛ ТЕЛЕФОН	7	88.	ПЕСАК	229
			89.	КАПИЈА	227
			90.	ПЛАКАР / ГАРДЕРОБЕР РАДНА СОБА	217
			92.	КВАКА	215
94.	ВОДОВОДНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ ЉАКУЗИ (КАДА) КОМОДА КУХИЊСКИ ЕЛЕМЕНТИ НАДСТРЕШНИЦА НОЋНИ СТОЧИЋ ПЕСАК СУТЕРЕН ТОАЛЕТ	6	93.	ЉАКУЗИ (КАДА)	205
			94.	ПРОСТОРИЈЕ	201
			95.	ВИТРИНА	197
			96.	ТОАЛЕТ	196
			97.	ПРИЗЕМЉЕ	192
			98.	НАДСТРЕШНИЦА	186
			99.	СУТЕРЕН	176
			100.	РЕГАЛ	174
			101.	ДЕ-ВЕ-ДЕ ПЛЕЈЕР	167
			102.	КОМОДА	163
103.	БИДЕ ВАЗА ДЕ-ВЕ-ДЕ ПЛЕЈЕР КАБЛОВИ КАРНИШ(Н)А ПРИЗЕМЉЕ ПРОСТОРИЈЕ	5	103.	ДАСКЕ	162
			104.	КАБЛОВИ	161
			105.	КУХИЊСКИ ЕЛЕМЕНТИ	150
			106.	НОЋНИ СТОЧИЋ	138
			107.	ВОДОВОДНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ	137
			108.	ВАЗА	136
			109.	ШАНК	135

103.	ТАЊИРИ ШАНК		110.	УЛАЗНА ВРАТА	131			
			111.	КАМЕН	127			
112.	ВОДА ДАСКЕ КАНАЛИЗ. ИНСТАЛАЦИЈЕ ЛАМПЕРИЈА ПЕГЛА ПОСУЂЕ САЛОН УЛАЗНА ВРАТА ЧИВИЛУК	4	112.	САЛОН	125			
			113.	КАРНИШ(Н)А	124			
			114.	ТАЊИРИ	117			
			115.	РАМ / ОКВИР ЗА ПРОЗОРЕ	112			
			116.	ЛАМПЕРИЈА	110			
			117.	ЂОШАК, -ОВИ	108			
			118.	БИДЕ	103			
			119.	ВОДА	102			
			120.	БАЗЕН	101			
			121.	БАЗЕН БРОДСКИ ПОД ВЕНЕЦИЈАНЕРИ ВЕРАНДА ВОДОВОДНЕ ЦЕВИ ГАРНИТУРА ГОСТИНСКА СОБА ИНСТАЛАЦИЈЕ ЈАСТУК КАБЛОВСКА ТЕЛЕВИЗИЈА КАМЕН КЕРАМИКА КЛИМА-УРЕЂАЈ КАНТА / КОРПА ЗА СМЕЂЕ КРЕЧ МАШИНА ЗА ПОСУЂЕ НИША РАМ / ОКВИР ЗА ПРОЗОРЕ ПРЕКИДАЧИ САКСИЈЕ САТ САТЕЛИТСКА АНТЕНА СТАЗЕ ТУШ ЂЕБЕ ЂОШАК, -ОВИ УСИСИВАЧ УТИЧНИЦЕ ШОЉЕ ШТЕКЕРИ ШУПА	3	121.	ЧИВИЛУК	100
122.	ВЕНЕЦИЈАНЕРИ	96						
123.	НИША ПОСУЂЕ	95						
125.	КЕРАМИКА ШУПА	93						
127.	ПЕГЛА	92						
128.	СТАЗЕ	88						
129.	ВЕРАНДА ВОДОВОДНЕ ЦЕВИ КАБЛОВСКА ТЕЛЕВИЗИЈА	81						
132.	ОТИРАЧ	80						
133.	ГАРНИТУРА РОГОВИ ФОСНЕ	79						
136.	ГОСТИНСКА СОБА САКСИЈЕ ШОЉЕ	77						
3	139.	КАНАЛИЗ. ИНСТАЛАЦИЈЕ КРЕЧ			76			
	141.	ЛЕТВЕ			75			
	142.	БРОДСКИ ПОД ПРЕКИДАЧИ			73			
	144.	САНИТАРИЈА УТИЧНИЦЕ			72			
	146.	ДОВРАТАК ОГРАДА НА ТЕРАСИ УСИСИВАЧ			70			
	149.	МУЗИЧКИ СТУБ ТРПЕЗАРИЈСКИ СТО			69			
	151.	ТУШ			68			
	152.	АНТЕНА АСПИРАТОР БИБЛИОТЕКА ВИЉУШКЕ ДВОСЕД ДОВРАТАК ДРВО ЕЛЕКТРИЧНИ ШПОРЕТ ЗВОНЦЕ / ЗВОНО КАНАЛИЗАЦИОНЕ ЦЕВИ КЉУЧ ЛЕТВЕ			2	152.	ЈАСТУК КАНТА / КОРПА ЗА СМЕЂЕ МАШИНА ЗА ПОСУЂЕ САТ	66
						156.	ПОМОЋНЕ ПРОСТОРИЈЕ	65
						157.	БИБЛИОТЕКА	64
158.			ДРВО СТИРОПОР СТОЧИЋ	63				
161.			САТЕЛИТСКА АНТЕНА ШТЕКЕРИ	62				
163.			АНТЕНА	61				
164.			ИНСТАЛАЦИЈЕ ПОТПОРНИ СТУБОВИ	60				
166.			КЛИМА-УРЕЂАЈ	57				
167.			СТАКЛЕНА ВУНА ТРАВЊАК ЦИПЕЛАРНИК	56				

Унутрашња структура категорије Делови куће

152.	МИКРОТАЛАСНА ПЕЋНИЦА МУЗИЧКИ СТУБ НОЖЕВИ ПЕЋ ПОМОЋНЕ ПРОСТОРИЈЕ ПОТПОРНИ СТУБОВИ ПОСТЕЉИНА ПРЕКРИВАЧИ РОГОВИ ОГРАДА НА ТЕРАСИ ОТИРАЧ САНИТАРИЈА СВЕТЛАРНИК СЕФ СЛИВНИК СОФА СТАКЛЕНА ВУНА СТИРОПОР СТОЛАРИЈА СТОЉЊАК СТОЧИЋ ТАБУРЕ ТЕРМО-ПЕЋ ТРАВЊАК ТРПЕЗАРИЈСКИ СТО ФОСНЕ ЦИПЕЛАРНИК ЧАШЕ ШЕРПА ШПИЈУНКА ШТАЛА	2	170.	ЕЛЕКТРИЧНИ ШПОРЕТ	55			
			171.	МИКРОТАЛАСНА ПЕЋНИЦА	54			
			172.	ДВОСЕД СТОЛАРИЈА	53			
			174.	ТЕРМО-ПЕЋ ЋЕБЕ	52			
			176.	ЗВОНЦЕ / ЗВОНО	50			
			177.	ПЕЋ	49			
			178.	ПОСТЕЉИНА СТОЉЊАК ЧАШЕ	48			
			181.	СЕФ СЛИВНИК	47 47			
			183.	ЦОКЛА	44			
			184.	ВИЉУШКЕ ШТАЛА	43			
			186.	КРОВНА КОНСТРУКЦИЈА НОЖЕВИ СВЕТЛАРНИК	42			
			189.	ПРЕКРИВАЧИ ЋЕРПИЧ	40			
			191.	ОДМОРИШТЕ ОКНА ЧУНАК ШЕРПА ШПИЈУНКА	38 38			
			195.	АБАЖУР БАЛКОНСКА ВРАТА БИТУМЕН ВЕНТИЛАТОР ВИДЕО-РЕКОРДЕР ВИНСКИ ПОДРУМ ВРАТА СОБА ГРАМОФОН ДАСКА ЗА ПЕГЛАЊЕ ЕКСЕРИ ЕЛЕКТРИЧНИ АПАРАТИ ЖАЛУЗИНЕ ЗИМСКА БАШТА ИЗОЛАЦИЈА ЈАСТУЧНИЦА КАПЦИ КАШИКЕ КЛИЗНА ВРАТА КОТЛАРНИЦА КРЕДЕНАЦ КРОВНА КОНСТРУКЦИЈА КРОВНИ ПРОЗОРИ КУВАЛО КУЋИЦА ЗА ПСА КУЋНА ЉУЉАШКА КУХИЊСКИ СТО ЛАВОР ЛАЈСНЕ	1	196.	СОФА ТАБУРЕ	37
						198.	АСПИРАТОР СТРЕЈА ЋЕРАМИДА	36
						201.	КАПЦИ КУЋНА ЉУЉАШКА МЕТАЛ ПАРНО ГРЕЈАЊЕ РАДИОНИЦА РАМ ЗА СЛИКЕ ШПАНСКИ ЗИД	35
						208.	ВРАТА СОБА	34
209.	ОБОР	33						
210.	БАЛКОНСКА ВРАТА ВИДЕО-РЕКОРДЕР КУВАЛО ЛАВОР НОСЕЋЕ ГРЕДЕ	32						
215.	АБАЖУР КАНАЛИЗАЦИОНЕ ЦЕВИ ЛЕЈЗИ БЕГ ЛИМ	31						
219.	ЧАЈНИК ЖАЛУЗИНЕ	30						
221.	ЛОЋА СВЕЋЊАК СТВАРИ У КУЋИ	29						

195.	ЛЕЖАЈИ ЛЕЈЗИ БЕГ ЛЕТЊА КУХИЊА ЛИМ ЛОЂА МЕТАЛ НОСЕЋЕ ГРЕДЕ ОБОР ОДМОРИШТЕ ОКНА ОКУЋНИЦА ОСВЕТЉЕЊЕ ОФИНГЕР ПАРНО ГРЕЈАЊЕ ПЕПЕЉАРА ПОКУЋСТВО ПОЉСКИ ВЕ-ЦЕ ПОМОЋНЕ ЗГРАДЕ ПРЕГРАДНИ ЗИД РАДИОНИЦА РАМ ЗА СЛИКЕ СВЕЋЊАК СЕРВИС ЗА РУЧАВАЊЕ СТВАРИ У КУЋИ СТРЕЈА ТАПЕТЕ ТРОСЕД ЂЕРАМИДА ЂЕРПИЧ УКРАСНИ ПРЕДМЕТИ ФЕН ФОНТАНА ЦОКЛА ЧАЈНИК ЧУНАК ШПАНСКИ ЗИД ШПОРЕТ НА ДРВА	1	224.	КОТЛАРНИЦА ПОМОЋНЕ ЗГРАДЕ ФОНТАНА	28
			227.	ЕКСЕРИ ЈАСТУЧНИЦА ЛАЈСНЕ ОКУЋНИЦА	27
			231.	ВЕНТИЛАТОР ШПОРЕТ НА ДРВА	26
			233.	ЗИМСКА БАШТА КЛИЗНА ВРАТА КРОВНИ ПРОЗОРИ ЛЕЖАЈИ ЛЕТЊА КУХИЊА ОФИНГЕР ПОЉСКИ ВЕ-ЦЕ	25
			240.	КУЋИЦА ЗА ПСА ПЕПЕЉАРА ТРОСЕД	24
			243.	КЉУЧ ПРЕГРАДНИ ЗИД	22
			245.	ДАСКА ЗА ПЕГЛАЊЕ КРЕДЕНАЦ	21
			247.	БИТУМЕН ИЗОЛАЦИЈА КУХИЊСКИ СТО ПОКУЋСТВО	20
			251.	КАШИКЕ ТАПЕТЕ	19
			253.	ВИНСКИ ПОДРУМ ОСВЕТЉЕЊЕ СЕРВИС ЗА РУЧАВАЊЕ	18
			256.	ЕЛЕКТРИЧНИ АПАРАТИ	17
			257.	ГРАМОФОН	16
			258.	УКРАСНИ ПРЕДМЕТИ ФЕН	15

Имајући у виду све наведене ентитете, испитаници целину означену речју *кућа* поимају на три начина:

(а) као физички ентитет из категорије грађевинских објеката састављен од својих сегменталних и системских делова³ као што су темељ, зидови, кров,

3 На дистинкцију између сегменталних и системских делова неке целине указује Круз имајући у виду следећа обележја: омеђеност од суседног дела, конзистентност унутрашње структуре, истакнутост у перцептивном смислу и утврђена функција у оквиру целине. Тако су сегментални делови међусобно јасно разграничени и типично се нижу по одређеном редоследу када се целина подели по различитим просторним осама; ови делови су у перцептивном смислу истакнути, имају утврђену функцију у оквиру целине, а конзистентност њихове унутрашње структуре је хетерогена.

Системски делови, с друге стране, у простору се, типично, међусобно прожимају; међутим, сваки од њих, такође, има засебну функцију у оквиру целине, те већи степен конзистентности унутрашње структуре; у перцептивном смислу, такви делови су мање истакнути. Као типичне примере за оба типа Круз наводи поједине делове људског тела као чланове не само прототипичне већ до сада и највише истраживане мерономије (тј. гранајуће лексичке хијарархије засноване на односу део–целина или односу меронимије) међу језицима света. Тако су глава, труп, руке, ноге итд. сегментални делови људског тела, док су мишићи, скелет, нерви, крвни судови, лимфни систем итд. системски делови ове целине. Осим код људског тела, оба типа могу се уочити и код других ентитета, нпр. позоришни комад као сегменталне делове има сцене и чинове, а као системске различите глумачке улоге. Круз, при томе, истиче да се у природним језицима, без обзира на подједнаку валидност оба прин-

прозори, врата, просторије са различитим функцијама, водоводни систем, канализациони систем, електричне инсталације и др.;

(б) као садржатеља⁴, одн. као простор ограничен поменути физичким оквиром који, сходно функцији коју има, садржи најразличитије покретне и непокретне ентитете потребне за свакодневни живот људи као што су намештај, уређаји, санитарнија, подне и друге простирке, постељина, посуђе, украсни предмети и др.; другим речима, као делове куће испитаници сматрају и ентитете из категорије покућства;

(в) као подручје/простор шири од поменутог који осим грађевинског објекта (тј. куће у ужем смислу) обухвата и подручје/простор који се налази непо-

ципа поделе неке целине, предност увек даје сегменталним деловима, те да се у једној добро формираној мерономији никада не могу наћи и називи за сегменталне и називи за системске делове. Кућа се, тако, може поделити или на дневну собу, спаваћу собу, кухињу, трпезарију, ходник, подрум, таван итд. (одн. на њене сегменталне делове) или пак на водоводни систем, електрични систем, канализациони систем, систем за осветљење итд. (одн. на њене системске делове). Међутим, случај куће (и других зграда) додатно се компликује и чињеницом да њене сегменталне делове могу представљати и простори (нпр. собе и друге просторије у кући) и структурни елементи грађевине који те просторе дефинишу (нпр. зидови, подови, плафони) (Cruse 1995: 169; Croft & Cruse 2004: 154). Из Крузовог излагања, на крају, остаје нејасно да ли у том случају кућа (и друге зграде) може имати још једну засебну мерономију или се, пак, у једној истој мерономији са њеним сегменталним деловима могу наћи и називи за просторне и називи за структурне компоненте овог објекта.

4 Садржатељ (од енгл. *container*), термин из когнитивне лингвистике, означава један од типова појмовних метафора, тј. когнитивних механизма помоћу којих се један појам разуме преко неког другог појма. Када се неки појмови разумеју као садржатељи, то значи да се они виде као ентитети који имају своју унутрашњост и спољашњост и који могу да садрже нешто друго (типични ентитети ове врсте јесу посуде) (в. Lakoff & Johnson 2003: 29).

средно око тог објекта (тј. окућницу); зато су, по мишљењу неких испитаника, делови куће и двориште, башта, ограда, стазе, помоћни објекти и др.

Ипак, судећи по уделу у укупном броју наведених назива, појам куће најређе се тумачи на трећи поменут начин — свега 7,81% назива означава ентитете који се на једном поседу или увек налазе *изван* кућног објекта (ОКУЋНИЦА, ДВОРИШТЕ, ТРАВЊАК, БАШТА, ОГРАДА, КАПИЈА, СТАЗЕ, ПОМОЋНИ ОБЈЕКТИ, ШУПА, ШТАЛА, ОБОР, ПОЉСКИ ВЕ-ЦЕ, КУЋИЦА ЗА ПСА) или *најчешће* налазе *изван* кућног објекта али се, у зависности од типа куће, они могу наћи и *унутар* њега (ГАРАЖА, РАДИОНИЦА, КОТЛАРНИЦА, ЛЕТЊА КУХИЊА, ЗИМСКА БАШТА, ПОМОЋНЕ ПРОСТОРИЈЕ, па и БАЗЕН и ФОНТАНА). Иако су рангови ових ентитета, генерално узевши, доста разуђени, њихова већа концентрација уочава се при самом крају (обе) табеле што значи да већину њих испитаници виде тек као периферне чланове посматране категорије. Као најбоље котирали међу њима издвајају се ГАРАЖА (на 35. одн. 33. месту), ОГРАДА (на 38. одн. 36. месту) и ДВОРИШТЕ (на 46. одн. 47. месту).

Кућа се, као што је очекивано, знатно чешће поима као грађевински објекат у ком живе људи — 53,53% наведених назива односи се на најразличитије делове саме грађевине, а преосталих 37,92% на ентитете из категорије покућства.⁵ У

5 Наведену процентуалну расподелу свих назива, међутим, треба схватити само као методолошки мотивисану пошто је у мерономијама сасвим уобичајена појава да једна реч представља мероним (тј. назив за део) читавом низу холонима (тј. назива за целине), због чега се мерономија неретко назива и *замршеном* хијерархијом (Miller 1990: 257). Стога, немали број назива који је овде сврстан у једну групу може се подједнако односити и на делове појединих ентитета из друге и треће групе, али и на делове многих ентитета који излазе из оквира овог истраживања, нпр. реч *врата* може представљати мероним и следећих холо-

прву групу укључени су и називи који означавају делове делова, одн. ланце ентитета засноване на односу део–целина са кућом као крајњим чланом,⁶ нпр. БРАВА/КВАКА/ДОВРАТАК – ВРАТА – ЗИД – КУЋА; ГРЕДА/ЛЕТВА – КРОВНА КОНСТРУКЦИЈА – КРОВ – КУЋА; КАБЛ – ЕЛЕКТРИЧНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ – КУЋА итд., као и називи за материјале које поједини испитаници, због широког семантичког опсега речи *део*, такође виде као делове куће, разлажући чак поједине и на њихове састојке (ЦРЕП, ЂЕРАМИДА, ЦИГЛА, БЛОКОВИ, ЂЕРПИЧ, КАМЕН, ДРВО, МЕТАЛ, ЛИМ, СТАКЛО, СТАКЛЕНА ВУНА, СТИРОПОР, КЕРАМИКА, БИТУ-

нима: кућа, стан, соба, купатило, кухиња, зграда, школа, музеј, гаража, штала, шупа, капија, ормар, витрина, фрижидер, замрзивач, рерна, пећ, ауто, камион итд.

6 Овакви ланци формирају се по принципу *A је део B-а, B је део B-а, B је део G-а* итд., нпр. *Јагодица је део прста, прст је део шаке, шака је део руке, рука је део тела*. Ентитет *A* се, при томе, може сматрати непосредним делом ентитета *B* а ентитет *B* непосредном целином дела *A* ако у датом ланцу не постоји и неки ентитет *X* који би био део ентитета *B* и чији би један од делова био и ентитет *A*. Прототип ланца има свој почетак и крај; то ће рећи да у њему постоји најмањи део, који нема своје веће целине. Међутим, како наводе Крофт и Круз, проблем се увек јавља када треба утврдити који ће то део и која целина бити крајњи члан једног ланца, јер се увек може помислити да постоји још неки део који је мањи од крајњег дела у ланцу и још нека целина која је већа од оне на крају ланца, нпр. јагодице се састоје и од коже, нервних влакана, капилара итд., а они су опет састављени од различитих хемијских супстанци које се даље могу разбити на молекуле, атоме, електроне итд.; на другом крају ланца, тело би се могло сматрати делом неке породице или пак неке друге групе, која је опет део популације, која је део земљине биомасе итд. Ипак, ми интуитивно знамо да би то било погрешно и да поменути ланац почиње од јагодица а завршава се са телом. У овом случају важан је појам типа, тј. типолошког поклапања између дела и целине — јагодице се не могу делити на кожу, нервна влакна, капиларе итд. јер ови ентитети нису истог типа као и јагодице (2004: 154–155).

МЕН, МАЛТЕР (← ПЕСАК, КРЕЧ, ВОДА), БЕТОН (← ПЕСАК, ЦЕМЕНТ, ВОДА) итд.).⁷ Међу називе за чланове покућства такође су укључени и сви наведени (и малобројни) називи за поједине делове неких од њих, нпр. АБАЖУР, СИЈАЛИЦА, ЧУНАК, РАМ ЗА СЛИКЕ.

Елементи покућства, судећи по укупном броју њихових назива, свакако имају знатан удео у категорији ДЕЛОВИ КУЋЕ. У приказаним табелама они се јављају већ од 18. места (у обе табеле) са чланом КРЕВЕТ којег одмах потом следе СТО (на 19. месту у обе табеле) и СТОЛИЦЕ (на 20. одн. 22. месту).⁸ Од осталих делова намештаја, већи статистички значај потврђен је још за ОРМАР (33. одн. 34. место), те за целокупну категорију НАМЕШТАЈ (43. одн. 45. место). Након кревета, стола и столица, следећи рангиран члан покућства долази из категорије уређаја — ТЕЛЕВИЗОР (на 23. одн. 25. месту), што и не би требало да буде веће изненађење с обзиром на то да су структуру испитиваног узорка пре свега чинили млади људи. Од осталих уређаја који се налазе или могу наћи у једном домаћинству већу пажњу заслужују још и ШПОРЕТ (на 34. одн. 38. ме-

7 Однос између физичког објекта и материјала од којих је он направљен чест је предмет спора међу теоретичарима. Док овај однос, рецимо, Круз категорише само као квазимеронимију (као уосталом и однос између предмета и његових системских делова) (1995: 169, 177), Винстон и сарадници третирају га као потпуно равноправног члана у „породици“ меронимијских односа: (1) компонента–интегрални објекат (*ручка–шоља*); (2) члан–група (*дрво–шума*); (3) сегмент–маса (*парче–пита*); (4) састојак/материјал–објекат (*цин–мартини*; *челик–бицикл*); (5) обележје–активност (*плаћање–куповина*); (6) место–подручје (*оаза–пустиња*) (1987: 420–421).

8 Поменути три ентитета, укључујући и њихове врсте, издвојили су се као најтипичнији чланови у категорији намештаја и у истраживању Елинор Рош са 209 америчких студената као испитаника: 1. CHAIR; SOFA; 2. COUCH; TABLE; 3. EASY CHAIR; 4. DRESSER; ROCKING CHAIR; 5. COFFEE TABLE итд. (в. Rosch 1975: 229).

сту), ФРИЖИДЕР (на 41. одн. 46. месту) и КОМПЈУТЕР (на 50. одн. 55. месту). Имајући, међутим, у виду и то да поједине врсте шпорета могу да служе и за припремање оброка и за загревање кућних просторија, овај ентитет би се, стога, могао сматрати и најбоље котираним чланом из категорије грејних тела. У том случају, њега би следили КАМИН (!) (на 55. одн. 54. месту) и РАДИЈАТОР (на 68. одн. 73. месту), док су друга грејна тела показала врло малу статистичку вредност. Остале чланове покућства који, осим већ поменутих, имају већи значај у категорији ДЕЛОВИ КУЋЕ представљају ентитети са најразличитијим функцијама у домаћинству: ТЕПИХ (на 25. одн. 28. месту), ЛУСТЕР (на 29. одн. 31. месту), ЗАВЕСЕ (на 36. одн. 37. месту), КАДА (на 36. одн. 38. месту), СУДОПЕРА (на 39. одн. 42. месту), ОГЛЕДАЛО (на 46. одн. 51. месту), ФОТЕЉА (на 52. одн. 53. месту), ЛАВАБО / УМИВАОНИК (на 53. одн. 57. месту), ВЕ-ЦЕ ШОЉА (на 56. одн. 58. месту) и СЛИКЕ (!) (на 56. одн. 60. месту). Све наведене посуде, прибор за јело, постељина, прекривачи и простирке представљају тек маргиналне чланове категорије, док нпр. одећу и обућу као ентитете који се такође налазе у кући ниједан испитаник није видео и као део куће.

На периферији категорије егзистирају, такође, и сви наведени системски делови куће — ЕЛЕКТРИЧНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ, ВОДОВОДНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ, КАНАЛИЗАЦИОНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ, ОСВЕТЉЕЊЕ, ПАРНО ГРЕЈАЊЕ, ИЗОЛАЦИЈА, КАБЛОВСКА ТЕЛЕВИЗИЈА. ЕЛЕКТРИЧНЕ ИНСТАЛАЦИЈЕ као најбоље рангиран члан међу њима јавља се тек на 68. одн. 79. месту. Иста је ситуација и са већином материјала. Изузетке, међутим, представљају одлично котирани ЦРЕП (на 16. одн. 13. месту) и ЦИГЛА (на 22. одн. 21. месту), а онда и ПАРКЕТ (на 30. месту у обе табеле), (КЕРАМИЧКЕ) ПЛОЧИЦЕ (на 32. месту у обе табеле) и БЛОКОВИ

(на 41. одн. 35. месту). Разлог њихове предности у односу на друге материјале вероватно лежи (и) у томе што се поменути ентитети могу посматрати из две перспективе: (а) као грађевински материјали, када са кућом као целином стоје у односу материјал–предмет па се са њом у типолошком смислу не поклапају; (б) као појединачни делови битних сегменталних делова грађевине (крова, зидова, подова), када се стојећи у односу (интегрални) предмет–предмет са целином типолошки поклапају а уз то се и у перцептивном смислу подоста истичу (за разлику од, рецимо, греда, летви, цеви, арматуре, стаклене вуне, стиропора и сл., а нарочито песка, цемента, креча, воде) (Kuczora & Cosby 1989: 226).

И, коначно, изразиту предност у односу на све врсте делова куће испитаници дају сегменталним деловима саме грађевине, који не само да преовлађују међу добрим представницима посматране категорије, већ и апсолутно доминирају у самом врху (обе) табеле представљајући њене најтипичније чланове. Међу првих 30 рангираних чак 23 члана припада сегменталном типу, са подједнаким присуством и структурних (КРОВ, ПРОЗОРИ, ВРАТА, ТЕРАСА, СТЕПЕНИЦЕ, ДИМЊАК/ОЦАК, ЗИДОВИ, ОЛУК, ТЕМЕЉ, ПЛАФОН/ТАВАНИЦА, ПОД/ПАТОС, ПРАГ) и просторних делова (КУПАТИЛО, КУХИЊА, СОБЕ, ПОДРУМ, ДНЕВНА СОБА/ДНЕВНИ БОРАВАК, ШПАЈЗ/ОСТАВА, ХОДНИК, СПАВАЋА СОБА, ПОТКРОВЉЕ, ТАВАН). Истовремено, овом типу припада и свих 17 првопласираних чланова, уз изузетак ЦРЕПА (на 16. одн. 13. месту), који се, као што је речено, може ипак поимати на два начина.

Према вредностима Σ_1 и Σ_2 далеко од осталих сегменталних делова, као и свих чланова категорије ДЕЛОВИ КУЋЕ издвојила су се три ентитета — КРОВ, ПРОЗОРИ и ВРАТА, који се, тако, могу сматрати и најтипичнијим члановима

ове категорије. Њихова позиционираниост у самом језгру категорије имплицитно указује и на оно што се, гледано из позиције укућана, од једне куће највише и очекује: пре свега, заштита од неповољних спољних утицаја који, изгледа, најпре долазе са неба, потом неопходна светлост у таквом склоништу и обезбеђена веза са спољашњошћу, одн. могућност кретања у правцу споља–унутра и обрнуто. У том погледу, међутим, ЗИДОВИ и ТЕМЕЉ су некако занемарени или се можда узимају здраво за готово, јер по вредностима Σ_1 и Σ_2 они умногоме заостају у односу на три првопласирана ентитета иако само постојање крова, прозора и врата у структури једног грађевинског објекта највише зависи управо од зидова и темеља. Штавише, њих (неочекивано) претичу чак и поједини ентитети који не представљају обавезне елементе за једну добру формирану грађевинску структуру као што су нпр. ТЕРАСА (већ на 4. месту у обе табеле) и СТЕПЕНИЦЕ (на 5. одн. 6. месту).

Већина очекиваних и неочекиваних појава у рангирању и, уопште, присуству неких ентитета међу деловима куће могла би се најпре објаснити (и) тиме што су испитаници приликом навођења назива у ствари „ослика(ва)ли“ данашњи прототип за денотацију речи *кућа* у српском језику, одн. прво оно што *кућа* у српској култури данас обавезно или најчешће има, а онда и оно што се на њој, у њој или непосредно око ње може наћи. Јер, прототип је променљива категорија; он се мења не само од културе до културе, већ током времена и унутар једне исте културе. Некада, рецимо, *кућа* није имала прозоре а данас су они једно од њених типичних обележја; огњиште, с друге стране, некада је представљало неизоставни део куће а у данашњој кући оно се ретко, ако икако и среће (огњиште се, отуда, не појављује ни у листама испитаника).

И, на крају, типичну кућу данас, онако како су је у овој анкети „насликали“ испитаници, одликују, између осталих, и следеће карактеристике: поред обавезних структурних делова (крова, зидова, темеља, прозора, врата, подова и плафона), данашња кућа најчешће има и терасу и степенице; саграђена је од цигле и покривена је црепом; димњак је још увек њен битан део иако се данас појављују и куће без димњака; ако кућа има више од једног нивоа, то су најчешће подрум, поткровље и/или таван; од просторија има купатило, кухињу, собу, спајз и ходник; ако има више од једне собе, онда су то дневна и спаваћа соба; подови и/или зидови у кући најчешће су обложени паркетом и/или керамичким плочицама; од покућства кућа данас минимално има кревет, сто, столице, ормар, шпорет, тепих, лустер, телевизор; кућа има и струју, воду и канализацију; често има и двориште, ограду, гаражу; итд.

Литература

1. Aitchison, Jean (2003), *Words in the Mind. An Introduction to the Mental Lexicon*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
2. Chaffin, Roger and Douglas J. Herrmann (2009), 'The Nature of Semantic Relations: A Comparison of Two Approaches', in M. W. Evens (ed.), *Relational Models of the Lexicon: Representing Knowledge in Semantic Networks*, New York: Cambridge University Press, 289–334.
3. Croft, William and D. Alan Cruse (2004), *Cognitive Linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.
4. Cruse, D. Alan (1995), *Lexical Semantics*, Cambridge: Cambridge University Press.
5. Cruse, D. Alan (2004), *Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics*, Oxford: Oxford University Press.

6. Dilparić, Branislava (2007), 'О proto-tipnim strukturama kategorija voća i povrća u srpskoj i američkoj kulturi', *Interkatedarska konferencija anglističkih katedri, Niš 2006: Zbornik radova*, Niš: Filozofski fakultet, 141–156.
7. Gerstl, Peter and Simone Pribbenow (1995), 'Midwinters, End Games, and Body Parts: A Classification of Part-Whole Relations', *International Journal of Human-Computer Studies*, Vol. 43, No. 5–6, 865–889.
8. Iris, Madelyn A., Bonnie E. Litowitz and Martha Evens (2009), 'Problems of the Part-Whole Relation', in M. W. Evens (ed.), *Relational Models of the Lexicon: Representing Knowledge in Semantic Networks*, New York: Cambridge University Press, 261–288.
9. Kuczora, Paul W. and Steve J. Cosby (1989), 'Implementation of Meronymic (Part-Whole) Inheritance for Semantic Networks', *Knowledge-Based Systems*, Vol. 2, No. 4, Butterworth & Co (Publishers) Ltd, 219–227.
10. Lakoff, George and Mark Johnson (2003), *Metaphors We Live By*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
11. Lyons, John (1977), *Semantics*, Vol. I, Cambridge: Cambridge University Press.
12. Miller, George A. (1990), 'Nouns in WordNet: A Lexical Inheritance System', *International Journal of Lexicography*, Vol. 3, No. 4, Oxford: Oxford University Press, 245–264.
13. Murphy, M. Lynne (2003), *Semantic Relations and the Lexicon: Antonymy, Synonymy and Other Paradigms*, Cambridge: Cambridge University Press.
14. Prčić, Tvrtko (1997), *Semantika i pragmatika reči*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
15. Rosch, Eleanor (1973), 'On the Internal Structure of Perceptual and Semantic Categories', in T. A. Moore (ed.), *Cognitive Development and the Acquisition of Language*, New York: Academic Press, 111–144.
16. Rosch, Eleanor (1975), 'Cognitive Representations of Semantic Categories', *Journal of Experimental Psychology: General*, Vol. 104(3), 192–233.
17. Taylor, John R. (1995), *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory*, New York: Oxford University Press.
18. Ungerer, Friedrich and Hans-Jörg Schmid (1996), *An Introduction to Cognitive Linguistics*, London and New York: Longman.
19. Žic-Fuchs, Milena (1990), 'Kognitivna semantika: konceptualno-prototipne teoretske postavke', *SOL: Lingvistički časopis*, god. 5, sv. 1–2, br. 10–11, Zagreb: Filozofski fakultet, 95–106.
20. Winston, Morton E., Roger Chaffin and Douglas Herrmann (1987), 'A Taxonomy of the Part-Whole Relations', *Cognitive Science*, 11, 417–444.

INTERNAL STRUCTURE OF THE CATEGORY HOUSE PARTS

Summary

This paper reports findings from a questionnaire-based study on the internal structure of the category HOUSE PARTS, conducted among 211 respondents, all native speakers of Serbian. The semantic organization of the category is represented by two ranking lists based on the frequency and order with which the

Бранислава Дилпарић

category members were named by the respondents. The results show that the most dominant members of the category core and the areas close to it are the segmental parts of a house, seen either in terms of spaces or in terms of the structural elements which define those spaces.

danya@open.telekom.rs